

ристанні складних синтаксичних конструкцій, стереотипності композиції, максимальній стандартизації мовних засобів, використанні уніфікованих фраз-кліше.

Література:

1. Дужа-Задорожна М.П. Проблеми перекладу патентної термінології (на матеріалі німецькомовних патентних формул) / Мирослава Дужа-Задорожна, Володимир Задорожний // 36. наук. пр. [за матеріалами 9-ї Міжнародної наукової конференції «Проблеми української термінології Слово Світ 2006», (Львів, 19-21 верес. 2006)] – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2006. – С. 76–79.
2. Д'яков А. С. Основи термінотворення: семантичні та соціологічні аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К. : Вид. дім «KM Academia», 2000. – 218 с.
3. Задорожний В. В. Лингво-стилистические особенности немецких патентных описаний: дисс. ... канд. фил. наук: 10.02.04. / Владимир Васильевич Задорожний. – Львов, 1989. – 200 с.
4. Кур'янова М.О. Граматичні труднощі перекладу німецьких науково-технічних текстів українською мовою: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.16 / Марина Олександрівна Кур'янова Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2006. – 19 с.
5. Непийвода Н. Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект) / Н. Ф. Непийвода. – К. : Міжнародна фінансова агенція, 1997. – 303 с.
6. Павлова О. Мова науки та її лексичний склад / О. Павлова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Проблеми української термінології» – № 559. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2006. – С. 25–31.
7. Яшинский Г. И. О патентных публикациях ФРГ. Вопросы словообразования и грамматики / Г. И. Яшинский. – М., 1987. – Вып. 99. – 204 с.
8. Bernhardt B. Lehrbuch des Patentrechts / Bernhardt B., Krasser, W. – 2. Auflage. – München, 1983. – 60 S.
9. Fuchs K. Wissenschaftsforschung / Jahrbuch // K. Fuchs, H. Laitko, H. Parthey – Berlin, 1998. – 480 S.
10. Schamlu M. Patentschriften Patentwesen/ Eine argumentations-theoretische Analyse der Textsorte. Patentschrift / M. Schamlu – München : Iudicium, 1985. – 161 S.

УДК 81'345=511.145

А. С. Емірзаєва,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ОСНОВИ ФОНЕТИКИ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ МОВИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЛАТИНСЬКОЇ АБЕТКИ

Стаття присвячена питанню латинізації кримськотатарської мови, у якій велику увагу займає саме фонетика, на базі якої сформувалась вимова кримськотатарської мови. Відокремлені та проаналізовані усі звуки кримськотатарської мови, в тому числі і специфічні.

Ключові слова: фонетика, специфічні звуки, м'які та тверді звуки, широкі, напівширокі.

BASICS OF CRIMEAN TATAR PHONETICS: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF LATIN ALPHABET.

The article focuses on the «Latinization» of the Crimean tatar language in which great attention is given to phonetics, which was formed on the basis of pronunciation of the Crimean tatar language All sounds are identified and analyzed, as well as some special specific sounds of the language. In addition, for studying the very phonetics and history affects on Latinization of Crimean Tatar language, from the very first steps Turkic sample Latinization.

We try to identify and analyze everything, and also special specific sounds of the Crimean tatar language. It should be noted that in any system is the formation of language phonetics belongs to the leading position, because in the communication process any text, speech acts, formulating thoughts in various spheres of human activity are expressed and communicated to the other via the sounds that can be perceived and recognized. The popularity of the Crimean tatar language has acquired a strong wave of the study and has moved beyond the Crimea, so there was a need for qualified specialists of Crimean tatar language primarily as a foreign language, and then to the media.

Unfortunately Crimean Tatar until now has been studied poorly, taught directly for carriers, so there was no necessity in studying phonetics for foreigners. The paper provided an overview of the phonetics of the Crimean tatar language. Expand and show the advantage of the alphabet on the Cyrillic and little flaws first. And that is why not only affected but the pronunciation and spelling of the theme, highlighting the benefits of the Latin alphabet, as a practical in terms of use.

Key words: phonetics, specific sounds, soft and hard sounds, broad use.

ОСНОВЫ ФОНЕТИКИ КРЫМСКОТАТАРСКОГО ЯЗЫКА: ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ ЛАТИНСКОГО АЛФАВИТА

Статья посвящена вопросу латинизации крымско-татарского языка, в которой большое внимание отведено именно фонетике, на базе которой сформировалась произношение крымско-татарского языка. Выделены и проанализированы все, а также особые специфические звуки крымско-татарского языка.

Ключевые слова: фонетика, специфические звуки, мягкие и твердые звуки, широкие, полу широкие.

Актуальність цієї теми полягає в тому, що кримськотатарська мова за останні роки набула популярності, її використання поширилося за межі Криму, тому виникла необхідність у кваліфікованих спеціалістах кримськотатарської мови як іноземної. Окрім того, через те, що ця мова тривалий час використовувалася тільки у побуті і на неї впливали інші мови, стан її лексичних та граматичних особливостей знаходиться в дуже скрутному становищі та потребує детального аналізу.

Метою дослідження є необхідність надати загальну характеристику про фонетичної системи кримськотатарської мови. Розкрити та показати перевагу латинської абетки над кириличною, враховуючи й певні недоліки обох абеток.

Об'єктом дослідження є звуки, за рахунок яких розвивалася та збагачувалася вимова сучасної кримськотатарської мови, а **матеріалом** – абетка кримськотатарської мови.

Вперше кримськотатарську мову було переведено на латинське письмо у 1928 році під час хвилі «латинізації» мов СРСР. В основу тодішньої абетки було взято ЯНАЛІФ – «нову тюркську абетку», яку було розроблено для всесоюзного переходу тюркських мов СРСР з арабської графіки на латинську.

У 1938 році латиницю замінили кириличною абеткою на основі російської абетки.

Кримськотатарська кирилиця, що з 1938 по 1997 була єдиною офіційною абеткою кримськотатарської мови, не містить жодної літери відмінної від російської абетки. Щоправда, існує чотири диграфи, прирівняні до окремих літер – **дж**, **гь**, **кь** та **нъ** [10].

В 1990-их роках розпочався поступовий перехід кримськотатарської мови на нову латинську абетку, в основі якої лежав турецький алфавіт. У 1997 році новий варіант латинської абетки офіційно затвердила Верховна Рада АР Крим [7:10].

Відмінними рисами кримськотатарської абетки що до турецької є літери **Q, Ñ, Â**. При цьому **Â â** не входить до абетки, оскільки не вважається окремою літерою, а лише «м'яким» різновидом **A** [10].

У кримськотатарській (латинській) абетці 31 літер: 8 голосних та 23 приголосних. Разом з абеткою ми надаємо приклади латиницею і кирилицею та переклад, де ми бачимо, що деякі слова та звуки потребують глибшого дослідження.

Aa – [a] *alma* – алма – яблуко, *Almaniya* – Алманія – Германія
 Bb – [бе] *bugün* – бугюн – сьогодні, *bağca* – бакъча – сад
 Cc – [дже] *ceviz* – джевиз – горіх, *cam* – джам – скло, *can* – джан – душа
 Çç – [че] *çöl* – чель – степ, *çiçek* – чичек – квітка
 Dd – [де] *dudaq* – дудакъ – губа, *disk* – диск – диск, *dayı* – дайы – дядя
 Ee – [е] *edep* – эдеп – вихованість, *edebiy* – эдебий – літературний
 Ff – [фе] *film* – фильм – фільм, *fes* – фес – феска, *fıstıq* – фыстыкъ – фісташка
 Gg – [ге] *güçüm* – гугюм – глечик, *gemi* – геми – корабель
 Ğ – [ги] *ğayıp* – гъайип – втрата, *ğaliba* – гъалиба – ймовірно, напевно
 Hh – [хе] *halq* – халкъ – народ, *hoşaf* – хошаф – узвар, *hidirlez* – хьдырлез
 Iı – [и] *ışık* – ышыкъ – денне світло, *ıs* – ыс – угар, *ırğaq* – ыргъакъ – гак
 İi – [і] *izin* – изин – дозвіл, *ilim* – илим – наука, *inci* – инджи – перли, бісер
 Jj – [же] *jelatin* – желатин – желатин, *jaket* – жакет – жакет
 Kk – [ке] *küçük* – кузьгю – дзеркало, *kâğıt* – кягъыт – бумага
 Qq – [кх] *Qırım* – Къырым – Крим, *qulaq* – къулакъ – вухо, *qız* – къыз – дівчина
 Ll – [ле] *lafazan* – лафазан – базіка, *liman* – лиман – гавань
 Mm – [ме] *maqale* – макъале – стаття, *malumat* – малюмат – інформація
 Nn – [не] *narat* – нарат – ялінка, *nefes* – нефес – дихання
 Ññ – [нъе] *beñ* – бенъ – родимка, *biñ* – бинъ – тисяча, *deñiz* – денъиз – море
 Oo – [о] *odun* – одун – дрова, *orman* – орман – ліс, *oq* – окъ – стріла, стрілка
 Öö – [ö] *özбек* – озъбек – узбек, *ötmeк* – отъмек – хліб
 Pp – [пе] *padışa* – падиша – падишах, *paytaht* – пайтахт – столиця
 Rr – [ре] *radio* – радио – радио, *reis* – реис – голова, *rağbet* – рагъбет – успіх
 Ss – [се] *saray* – сарай – палац, *selbi* – сельби – тополя
 Şş – [ше] *şaqa* – шакъа – жарт, *şive* – шиве – діалект, *şeker* – шекер – цукор
 Tt – [те] *tank* – танк – танк, *taqat* – такъат – сила, *tükân* – тюкян – магазин
 Uu – [у] *Ukraina* – Україна – Україна, *urluq* – урлукъ – насіння
 Üü – [ү] *ümüt* – умют – надія, *üyken* – уйкен – старший за званням
 Vv – [ве] *vekil* – векиль – представник, *vazife* – вазифе – завдання
 Yy – [йе] *Yaponiya* – Японія – Японія, *ylan* – йылан – змія
 Zz – [зе] *zurafe* – зурафе – жираф, *zarzavat* – зарзават – овочі, *zamet* – замет – занепокоєння [5:6:8:11].

Пояснення що до абетки: Літера **Ââ** до абетки не введена, тому що вона використовується для позначення переднього звуку [a] після м'яких приголосних **g, k, l** арабських і перських запозиченнях *lâkin* – лякин – але, *ruzgâr* – рузгар – вітер, *alâqa* – алякъа – зв'язок, відношення, *tükân* – тюкян – магазин. Що до звуків **ц** та **ш**, вони використовуються тільки у запозичених словах

Цц – *ts tsirk* – цирк – цирк, *konsert* – концерт – концерт, *tseh* – цех – цех, *tsement* – цемент – цемент.

Шш – *şç borşç* – борщ – борщ, *yaşçık* – ящик – ящик [5:7].

Опис голосних звуків:

У кримськотатарській мові 8 голосних звуків: [a], [ı], [o], [u], [i], [ö], [ü], [e].

Голосні поділяються:

за місцем утворення: на голосні переднього ряду (м'які: [i], [ö], [ü], [e]) та заднього ряду (тверді: [a], [ı], [o], [u]).

за участю губ в артикуляції: на губні [ö], [ü], [o], [u] та негубні [i], [e], [a], [ı].

за ступенем розкриття рота: на широкі [a], [o], та напівширокі [e], [ö] і вузькі [i], [ü], [ı], [u] [3:5].

[A]

Голосний звук [a] на початку односкладного слова вимовляється коротко і більш напружено ніж відповідний український звук (*aq* – акъ – білий, *at* – ат – лошадь, *aç* – ач – голодний), у двоскладових де у другому складі є [ı] або [u] звуки вимовляються більш тривало (*barış* – барыш – примирення, *aluv* – алув – отримання). Суттєво не відрізняється від вимови української фонемі [a].

[O], [U]

Голосний звук [o] використовується тільки у першому складі (*odun* – одун – дрова, *orman* – орман – ліс) Голосний звук [u] не зовсім відповідає закону губного тяжіння у випадку з віддієслівним ім'ям, а саме з афіксами

-uv/- üv: tutuşuv – тутушув – сущикка і у складених словах: *duduquş* – дудукъуш – какаду. Голосні звуки [o], [u] відповідають тим же фонемам української мови.

[I], [İ]

Голосний звук [ı] близький до українського **и**. У деяких словах, які починаються з звуком [h], де у складі звуку [ya]+ [ı], звук [ı] вимовляється трошки м'яко.

Звук [i] між двома приголосними (*biz* – биз – ми, *siz* – сиз – ви, *bir* – бир – один), у кінці слів (*eki* – еки – два, *işçi* – ишчи – робітник, *birisi* – бириси – хтось, *şimdi* – шимди – зараз), та в середині слів [i]+[y] (*biy* – бий – наву, *ziyrek* – зийрек – кмітливий, *tiy* – тий – мозок) вимовляється скорчено, наближено до звуку [ı]. Вимова звуку [i] може бути подовженою у запозичених словах (*biçare* – бичаре – бідолаха, *ticaret* – тиджарет – торгівля), коли після приголосної звук [i] + якийсь голосний звук, або [ya] (*biye* – бие – кобила, *diyar* – дияр – країна, край; *hasiyet* – хасиет – властивість, *siyaset* – сиясет – політика, *ziyafet* – зияфет – частування, бенкет) після сонорних, коли у другому складі є голосний звук [a] (*misal* –

мисаль – приклад, *liman* – лиман – гавань, порт; *nişan* – нишан – заручення, *niayet* – ниаєт – нарешті, *rivayet* – риваєт – переказ, розповідь про минуле)

[Ö] [Ü]

Голосні звуки [ö], [ü] відповідають тим же фонемам у німецькій мові. Якщо порівнювати з відповідними фонемами у турецькій мові то відчуємо різницю. У Кримськотатарській мові [ö], [ü] вимовляються трошки твердіше.

Звук [ö] у першому складі після **t, d, s, ç, k** – кириличному варіанті передається літерою **ё** та потребує транскрипції (це і є латинка):

тёлемек [тёлемек] – *tölemek* – платити, виплачувати

дёрт [дёрт] – *dört* – чотири

сёз [сёз] – *söz* – слово

сёкмек [сёкмек] – *sökmek* – розпорювати

Звук [ö] у першому складі де після приголосної в кириличному варіанті використовується знак пом'якшення **ь** оформлюється таким чином **рь, ть, пь, ль, зь, нь** потребує транскрипцію (це і є латинка):

опьмек [өрмек] – *örtmek* – поцілувати, цілувати

орьмек [өрмек] – *örtmek* – плести, вязати

отьмек [өтмек] – *ötmek* – хліб

больмек [бөлмек] – *bölmek* – ділити

узьмек [узмек] – *üzmek* – зривати, відірвати

кунь [күн] – *kün* – день, сонце [1].

також є і інший варіант транскрипції тобто написання латинки:

опьмек [ор'мек] – *or'tek*

орьмек [ор'мек] – *or'tek*

отьмек [от'мек] – *ot'tek*

больмек [бол'мек] – *bol'mek*

як ми бачимо воно не зовсім відповідає правилу сингармонізму, у першому складі голосна тверда у другому складі м'яка, це пояснюється тим що знак **ь** пом'якшує голосну.

Є і такі випадки де у першому складі слова повинні читатися м'яко:

корюшмек [кор'юшмек] від слова *корьмек*, тому **юш** замість **уш** не зовсім відповідає правилу сингармонізму, у латинці це спрощується *körüşmek* – бачитися, зустрічатися, тобто повністю відповідає правилу сингармонізму (гармонії голо-сних), але є маленький недолік – звук [ö] у вимові все ж такі наближений до твердого відповідника [o]:

кобете [көбете] – *köbete* – кубете (пиріг з м'ясною начинкою)

опьмек [öpмек] – *örtmek* – поцілувати, цілувати

огретмек [өгретмек] – *ögretmek* – вчити, навчати

Теж саме відбувається зі звуком [ü]:

тюрлю [түрлү] – *türlü* – певного виду

сютлю [сүтлү] – *sütlü* – молочний, з молоком

чюкюндир [чүкүндир] – *çükündir* – буряк

гуль [гүл] – *gül* – троянда

гурь [гүр] – *gür* – щільний, густий

умют [умют] – *ümt* – надія

узюльмек [üzül'мек] – *üzülmek* – відірватися, бути зібраним

уутмакъ [уїутмакъ] – *uyutmaq* – кващувати, скващувати

юрек [йүрек] – *yürek* – серце

[E]

Голосний звук [e] має два варіанти вимови: напівширокий (*edebiy* – *едебий* – літературний, *egiz* – *эгиз* – двійнята, *edepli* – *едепли* – вихованний) та короткий, що спостерігається між двома приголосними (*bel* – *бель* – поперек, *malia*; *kel* – *кель* – прийди(у наказовому способі), *gece* – *гедже* – ніч). У ряді кількох слів, де в першому складі напівширокий звук [e] у другому складі буде звук [a] (*ebabil* – *эбабиль* – гірська ластівка, *esa* – *эджа* – склад, *esar* – *эсар* – рахунок, підрахунок, обчислення) [1:4].

Опис приголосних звуків

У кримськотатарській мові 23 приголосних звуків: [b], [c], [ç], [d], [f], [g], [ğ], [h], [j], [k], [q], [l], [m], [n], [ñ], [p], [r], [s], [ş], [t], [v], [y], [z].

Приголосні поділяються:

дзвінки: [b] [v] [g] [ğ] [d] [z][ç][j] [y] [l] [m] [n] [ñ] [r]

глухі: [p] [f] [k] [q] [t] [s][ç] [ş] [h]

[C], [Ç]

Літера **c** передає в кримськотатарській мові звук [c] та читається як **дж** у слові *джміль*. Звук [c] може поєднуватися з усіма голосними і тільки з такими приголосними як [ç] і [n] (*inci* – *инджи* – бисер, *qarınca* – *к'варынджа* – мураха, *tişünce* – *тюшондже* – думка, роздум). Звук [ç] приблизно як українське **ч**. У більшості випадках [c], [ç] використовується на початку та всередині слів.

[H]

Літера **h** використовується для позначення двох звуків: глибоко задньо-язикового [h], тобто «тверду» (*haber* – *хабер* – новина, *hor* – *хор* – бідолашний, *tahta* – *тахта* – дошка) та з легким придихом [h]. Цей звук зустрічається у запозичених з арабської, перської та західноєвропейських мов (*Allah(Alla)* – *Аллах(Алла)* – Бог, *rahmet* – *рахмет* (рамет) – співчуття, милість; *merhum* – *мерхум* (мерум) – покійний). Взагалі у запозичених словах відбуваються випадіння в наслідок запозичення від арабської та перської мов, початкового та кінцевого «h» – *ava* замість *hava* (повітря), *saba* замість *sabah* (ранок) *afta* замість *hafa* (тиждень), а також зазвичай, нерідко (*HAcımuşka*, (*HAcıbey*...))

У споконвічних кримськотатарських словах звук [h] зустрічається рідко, є «твердим» приголосним і рідко вживається в словах з голосними переднього ряду. У кінці слів звук [h] використовується дуже рідко.

[B], [P], [D], [T]

Літери **b, p, d, t** передають звуки [b], [p], [d] і [t] вимовляються подібно до їх українських відповідників. Звуки [b], [p] можуть «пом'якшуватись». М'яко вони вимовляються після голосних переднього ряду, а твердо – після голосних за-

днього ряду: *baba* – баба – батько, *bala* – бала – дитина, *bereket* – берекет – урожай, достаток; *bükülmek* – буюльмек – гнутися, *gнутися*, *згинатися*; *pađısa* – падиша – падишах, *pelvan* – пельван – богатир. Звуки [d],[t] перед голосними переднього ряду[e], [i] не пом'якшуються.

Звуки [b] і [d] використовуються на початку та в середині слів та дуже рідко вкінці. Звуки [p] і [t] використовуються в усіх позиціях.

[G], [Ĝ], [K], [Q]

Звуки [g], [k] вимовляються подібно до їх українських відповідників але трошки м'якіше.

Звуки [ĝ], [q] – це специфічні звуки, але звук [ĝ] близький до українського [r], зі звуком [q] трошки складніше. У літературній мові він схожий на швидко вимовлене сполучення [kx].

Звуки [g], [ĝ] використовуються на початку та в середині слів, дуже рідко звук [ĝ] використовується у кінці слів (*ağ* – агъ – сеть, невід, *bağ* – багъ – зв'язок, *dağ* – дагъ – гора)

Звук [g] може поєднуватися з усіма голосними переднього ряду і дуже рідко у словах з голосними заднього ряду (*piğı*(*piĝi*) – пугу–пугач). Звук [ĝ] може поєднуватися з усіма голосними заднього ряду, з голосними переднього ряду не використовується.

Звуки [k], [q] використовуються на початку, середині та у кінці слів.

Звук [k] може поєднуватися з усіма голосними (переднього ряду) і тільки у деяких словах з голосними заднього ряду як (*kâr* – кяр – вигода, *iştirak* – иштирак – участь, співучасть; *kadâ* – кадя – молодший брат, *kâĝı t-kягъыт* – бумага, *tekarap* – текаран – трошечки). Звук [q] може поєднуватися з голосними заднього ряду.

[L], [M] [N], [Ń] [R]

Звук [l] використовується в усіх позиціях (*lağar* – лагъар – прізвисько, кличка, *devlet* – девлет – держава, *tel* – тель – провід, *örüt*, *струна*). Має дві вимови «тверду» [l] з голосними заднього ряду (*qol* – кьол – рука, *bal* – бал – мед) та «м'яку» [l'] – [ль] у випадках коли, у словах голосні звуки передують приголосному звуку [l]: *bel* – бель – спина, *ilk* – ильк – вперше, *göl* – голь – озеро, *gül* – гюль – троянда)

Звук [r] використовується в усіх позиціях (*raat* – раат – спокій, *ĝurur* – гьурур – гордість). Має дві вимови «просту» [r] та «пом'якшену» [r'] – (р') у випадках коли, у словах голосні звуки передують приголосному звуку [r]: *örmek*–орьмек. Винятки: *baar* – баарь – весна, *faal* – фааль – активний.

Звуки [m] та [n] використовуються в усіх позиціях (*maalle* – маалле – квартал, територія (села, міста), *alma* – алма – яблуко, *qum* – кьум – пісок, *narat* – нарат – ялина, *ana* – ана – мама, *tiken* – тикен – колочка) і не відрізняються від відповідних звуків [m] та [n] української мови.

Звук [ŋ] використовується на початку та в кінці слів. Має специфічну вимову, схожа на вимову [ŋ] у слові *sing*.

çay – чанъ – дзвін, *deñiz* – денъиз – море.

[V], [F]

Звук [v] використовується в усіх позиціях, але частіше на початку та всередині слова. У кінці слова в афіксах віддієслівного імені (-v, -ıv, -ıv) вимова ближче до українського звуку [v], має ще одну вимову більш як [w] у кінці слів: *vekil* – веکیل – представник, *kevgir* – кевгир – шумівка, друшлак; *vaqia* – вакьиа – подія, *suvsuw* – сув – вода, *ayuv* [ayuw] – аюв – ведмідь, *tav* [tav] – тав – гора.

Вимова звуку [f] суттєво не відрізняється від українського [ф]. Перед голосними переднього ряду помітно пом'якшується [ф'] – *fikir* – фикир – думки. Використовується в усіх позиціях: *fes* – феска (жіноче головне вбрання), *afta* – тиждень, *masraf* – витрата). Звук [f] увійшов до кримськотатарської мови з арабо – перськими словами.

[Z], [S], [J], [Ş]

Вимова звуків [z], [s], [j], [ş] суттєво не відрізняється від українських звуків [з], [с], [ж], [ш]. Звуки [z], [s], [ş] використовуються в усіх позиціях (*zaravat* – зарзават – овоч, *saz* – саз – музичний інструмент, *qız* – кьыз дівчина, *ses* – сес – голос, звук; *asker* – аскер – воїн, *şaqâ* – шакъа – жарт, *eşek* – ешек – вісюк, *qaş* – къаш – бров). Звук [j] використовується тільки на початку слова: *janĝirdamaq* – жангьырдамакъ – дзвеніти, *brinkatu*; *jiyqıldamaq* – жьйікъылдамакъ – скрипіти.

Особливість звуку [z]. Коли додаємо до слова афікси (-sa / -se; -siz, -süz / süz, -suz), то у основі слова останній звук [z] приглушається: *qaz* +süz вимовляється *qassız*, *yassa*. Звук [z] використовується в усіх позиціях:

[Y]

Звук [y] за вимовою не відрізняється від українського звуку [й], хоча в кінці слів він більш дзвінкіший. У кримськотатарській мові зустрічаються такі сполучення з цією фонемою: [ye] – [є], [yo] – [йо], [yu] – [ю], [ya] – [я], [yü] – [й]: *yol* – ёл – дорога, *yıl* – йыл – рік, *yuvaş* – юваш – спокійний, *yelken* – елькен – вітрило, *yare* – яре – кохана

Як висновок слід зазначити, що у будь-якій системі формування мови, а саме фонетиці, належить провідне місце, адже у процесі комунікації будь-які тексти, акти мовлення, формулювання думки в різних сферах людської діяльності виражаються, доводяться до відома інших за допомогою звуків, що можуть сприйматися й усвідомлюватися. На нашу думку саме через латинку можна точніше вимовити деякі звуки кримськотатарських слів, а ще вона має перевагу у правописі: не треба подавати транскрипцію, тому що вона повністю відповідає закону сингармонізму

З огляду на це, ми вважаємо необхідним удосконалити латинку, щоб не було ніяких розбіжностей та сумнівів при вимові звука або написанні букви. Зорієнтуватися більш на іноземних користувачів. Надати усталені правила правопису.

Сподіваємось, що для досконалого вивчення кримськотатарської мови поновлена латинська абетка, буде хорошим початком яке підвищить ефективність вивчення кримськотатарської мови серед іноземців.

Література:

1. Алиева Л. А. Кырымтатар тили / Л. А. Алиева, Э. С. Акьомлаев. – Симферополь : Крымскоучебно-педагогическое государственное издательство, 1998. – 96 с. – (фонетика, имля, лексикология, фразеология).
2. Алиева Л. А. Методика викладання кримськотатарської мови / Л. А. Алиева – Симферополь : Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 1998. – 128 с.
3. Меметов А. М. Кримськотатарська мова / А. М. Меметов. – Симферополь : КРП «Видавництво Кримнавчпеддержвидав», 2013. – 576 с. – (Історія вивчення. Лексикологія. Фонетика. Морфологія: монографія).
4. Покровська І. Л. Турецька мова для студентів першого курсу ОКР «Бакалавр» / І. Л. Покровська. – К. : Вид-во «Четверта хвиля», 2013. – 304 с. – (Частина I. Навчальний посібник).
5. Усеїнов К. А. Кримськотатарський язык / К. А. Усеїнов, Э. С. Ганиева, Н. С. Сейдаметова. Лексикографія. – Симферополь : СОНАТ, 2001. – 224 с. – (Фонетика. Лексикологія. Фразеологія).
6. Усеїнов С. М. Крымскотатарский язык / С. М. Усеїнов. – Симферополь : Издательство «ЧП Ибрагимов Э.Э», 2008. – 134 с. – (Учебное пособие (для лиц, не владеющих родным языком)).

7. Усеинов С. М. Изучайте крымскотатарский язык / С. М. Усеинов ; [Сост. С.М. Усеинов та ін.]. – Симферополь : Оджакъ, 2005. – 200 с. – (Сорок уроков).
8. Усеинов С. М. Къырымтатарджа – русча – украинджелугъат / С. М. Усеинов ; [тертипэтиджи С. М. Усеинов]. – Акъмесджит : «Тезис» нешриятэви, 2008. – 836 с.
9. Емірова А. М. Правила кримськотатарської орфографії і пунктуації / І. А. Керімов, Е. С. Ганієва ; [Наук. ред. Емірова А. М.]. – Сімферополь : КРП «Видавництво «Кримнавчпеддержвидав», 2012. – 92 с. – (Проект).
10. Кримськотатарська мова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.
11. Онлайн словник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://medeniye.org/lugat/>

УДК 811.11-112

В. А. Жук,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПОСТПОЗИЦІЙ ПРИ ТВОРЕННІ НОВИХ ЗНАЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Проблема слова є однією з найдискусійніших лінгвістичних проблем і через свою надзвичайну складність вважається нагальною в теорії сучасного мовознавства. Насиченість слова активними та різноспрямованими семантичними якостями провокує певні труднощі при його вивченні як самостійної одиниці мови. Отож продовжуються пошуки нових підходів до вивчення складних механізмів взаємодії різних типів значення в семантичній структурі слова. У даній статті розглянуто періоди розвитку та функціонування постпозицій і префіксів для вираження певних значень. Дієслівні префікси поступово зникають і їх замінюють постпозиції – самостійні словотворчі морфемі. У сполученні з дієсловом вони утворюють нову лексичну одиницю за значенням та функціонуванням. Розвиток системи постпозицій збільшує кількість їхніх сполучень з дієсловами і, відповідно, зростає кількість значень. Сполучення англійського дієслова з постпозицією набуває розмовного спрямування, а дієслівні префікси французького походження поступово втрачають свою значимість. З розвитком історії англійської мови спостерігається суперництво між двома способами вираження певних значень – префіксами і постпозиціями. У багатьох випадках той самий елемент може бути і префіксом, і постпозицією. Виходячи з огляду практичного і теоретичного матеріалу, автор робить висновок, що роль постпозицій у сучасній англійській мові поступово набуває своєї значущості. Система постпозицій збільшує кількість сполучень з дієсловами, а, отже, зростає кількість нових значень. Сполучення англійського дієслова з постпозицією набуває більш розмовного спрямування, тобто стає нормою повсякденного вжитку. А префікси втрачають свій вжиток у сучасній мові, тобто втрачають свою значимість.

Ключові слова: постпозиції, префікси, дієслівні префікси, значення.

DEVELOPMENT OF SYSTEMS OF POSTPOSITIONS IN FORMING NEW MEANINGS IN ENGLISH THE ENGLISH LANGUAGE

The problem of speech is one of the most controversial issues of language and because of its extreme complexity it is considered vital to the theory of modern linguistics. Saturation of words with active and multi-directional semantic qualities provokes some difficulties during its study as an independent unit of the language. Therefore, linguists continue searching for the new approaches to the study of complex mechanisms of interaction between different types of values in the semantic structure of the word. The article deals with the development and functioning of postpositions and prefixes to express certain values. The present investigation is meant to determine the means of typical English sense expressions of verbal prefixes. Former similar in English have become independent words as a result of restructuring the verb system. The English language has lost its system of Germanic prefixes in the course of functioning and development in the English history, especially after the Conquest of England by the Normans in 1066. Verbs with prefixes fell out of use in the course of the history of the English language. They are often repeated and form a category which has acquired the name of «preposition» in the system of the language. The prefixes identical to prepositions are assumed in dictionaries to be the same in meaning and functions, the difference, however, is not stated. The latter in various combinations are often assumed as the different meaning of the preposition. The prefixes of Roman origin are mostly obsolete and merge with verbs to function in special senses, their root verbs normally do not function separately.

Key words: postposition, preposition, prefixed verbs and prefixes.

РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ ПОСТПОЗИЦИЙ ПРИ СОЗДАНИИ НОВЫХ ЗНАЧЕНИЙ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Проблема слова является одной из самых дискуссионных лингвистических проблем и из-за своей чрезвычайной сложности считается насущной в теории современного языкознания. Насыщенность слова активными и разнонаправленными семантическими качествами провоцирует определенные трудности при его изучении как самостоятельной единицы языка. Поэтому продолжают поиски новых подходов к изучению сложных механизмов взаимодействия различных типов значения в семантической структуре слова. В статье рассмотрены периоды развития и функционирования постпозиций и префиксов для выражения определенных значений. Глагольные префиксы постепенно исчезают и на их место приходят постпозиции – самостоятельные словообразовательные морфемы. В сочетании с глаголом они образуют новую лексическую единицу по значению и функционированию. Развитие системы постпозиций увеличивает количество их сочетаний с глаголами и, соответственно, растет количество их значений. Сочетание английского глагола с постпозицией употребляется в разговорной речи, а глагольные префиксы французского происхождения постепенно теряют свою значимость. С развитием истории английского языка наблюдается соперничество между двумя способами выражения определенных значений – приставками и постпозициями. Во многих случаях один и тот же элемент может быть и префиксом, и постпозицией. Из обзора практического и теоретического материала, автор делает вывод, что роль постпозиций в современном английском языке постепенно приобретает свою значимость. Система постпозиций увеличивает количество сообщений с глаголами, а, следовательно, растет количество новых значений. Сочетание английского глагола с постпозицией приобретает более разговорное употребление, то есть становится нормой повседневного обихода. Сейчас префиксы реже употребляются, то есть теряют свою значимость в современном языке.

Ключевые слова: постпозиции, приставки, глагольные префиксы, значение.

Проблема слова є однією з найдискусійніших лінгвістичних проблем і через свою надзвичайну складність вважається нагальною в теорії сучасного мовознавства. Насиченість слова активними та різноспрямованими семантичними якостями провокує певні труднощі при його вивченні як самостійної одиниці мови. Отож продовжуються пошуки нових підходів